

PĒTĪJUMA ATSKAITE

Jauniešu programmu „Dari!” un „Palēciens” izvērtējums

Rīga, 2026

Saturs

Kopsavilkums	3
1. Ievads	4
1.1. Pētījuma konteksts.....	4
1.2. Pētījuma mērķis un uzdevumi.....	4
1.3. Izvērtētās programmas	4
2. Metodoloģija.....	5
2.1. Pētījuma dizains	5
2.2. Respondenti	5
2.3. Vērtēšanas instruments	5
2.4. Datu analīzes metodes.....	6
3. Programmas „Palēciens” rezultāti	7
3.1. Vērtētāju saskaņa.....	7
3.2. Izmaiņas I posmā.....	8
3.3. Izmaiņas II posmā.....	10
3.4. Saistība starp vecumu un progresu.....	12
4. Programmas „Dari!” rezultāti	14
4.1. Vērtētāju saskaņa.....	14
4.2. Izmaiņas I posmā.....	15
4.3. Izmaiņas II posmā.....	17
4.4. Saistība starp vecumu un progresu.....	19
5. Progress atkarībā no sākuma līmeņa	21
6. Rezultātu apkopojums un diskusija	22
6.1. Programmu salīdzinājums.....	22
6.2. Vērtētāju perspektīvas	22
6.3. Universālais ieguvums – prasme lūgt palīdzību	22
7. Secinājumi	24
8. Ieteikumi	24

Kopsavilkums

Pētījumā izvērtēta divu jauniešu atbalsta programmu – Latvijas Samariešu apvienības īstenotās programmas „Palēciens” un Resiliences centra īstenotās programmas „Dari!” – ietekme uz dalībnieku prasmēm četros domēnos: motivācija, sociālās prasmes, paštēls un emocionālā noturība. Izmantots pirms–pēc dizains: dalībniekus programmas sākumā un noslēgumā vērtēja paši jaunieši, viņu vecāki, kā arī (programmā „Palēciens”) sociālie darbinieki un skola. Izmaiņas analizētas ar Vilkoksona zīmju rangu testu, vērtētāju saskaņa – ar Spīrmena rangu korelāciju.

Galvenās atziņas:

- **Programmā „Palēciens” fiksēta plašāka un konsekventāka pozitīvā dinamika.** II posmā jaunieši paši atzīmē statistiski nozīmīgu uzlabojumu 14 no 23 kritērijiem, un vairākos kritērijos (emociju līdzsvarotība, prasme plānot savas darbības, karjeras mērķu skaidrība, iniciatīva) uzlabojumu vienlaikus apstiprina vairākas vērtētāju grupas.
- **Programmā „Dari!” pozitīvās izmaiņas ir šaurākas,** tomēr skaidri izteiktas atsevišķās jomās: jaunieši atzīmē uzlabojumu prasmē lūgt palīdzību (abos posmos) un skolas apmeklējumā, vecāki – sadarbībā komandā (abos posmos), karjeras mērķu skaidrībā un emocionālo līdzsvarotībā.
- **Visuniversālākais ieguvums abās programmās ir „Prasme lūgt palīdzību un atbalstu”** – to apstiprina gan jaunieši, gan vecāki, bet sociālie darbinieki to fiksē kā tendenci.
- **Vērtētāju saskaņa ir augstākā ārēji novērojamos, konkrētos rādītājos** (piemēram, regulārs skolas apmeklējums, $p = 0,62-0,87$) un zemākā pašrefleksijas jomās (spēja uzklaut kritiku un atzīt kļūdas). Augstākā saskaņa ir starp profesionāļiem (sociālais darbinieks – skola, $p = 0,58$), zemākā – starp vecākiem un sociālajiem darbiniekiem ($p = 0,30$).
- **Lielākais progress novērots jauniešiem ar zemāko sākuma līmeni** (1–4 punkti) – īpaši emocionālajā noturībā ($\Delta \approx +3,2$) un sociālajās prasmēs ($\Delta \approx +3,1$). Dalībniekiem ar augstu sākuma līmeni (8–10 punkti) vērojams neliels kritums, ko daļēji skaidro regresija uz vidējo un reālistiskāka pašvērtējuma veidošanās.
- **Vecums nav būtisks progresu noteicējs** – lielākā daļa korelāciju starp vecumu un progresu ir vājas un statistiski nenozīmīgas. Izņēmums ir „Dari!” optimisma kritērijs, kurā vecākiem jauniešiem novērots izteiktāks pieaugums ($p \approx 0,55$).

Rezultāti kopumā liecina par abu programmu pozitīvu ietekmi, īpaši uz jauniešiem ar izteiktu prasmju deficītu. Tomēr secinājumi par cēloņsakarību jāizdara piesardzīgi, jo pētījumā nav salīdzinājuma grupas, izmaiņas vērtētas daudzos kritērijos vienlaikus bez korekcijas par vairākkārtējām salīdzināšanām, un daļa rezultātu balstās uz jauniešu pašvērtējumu (sk. 7. nodaļu).

1. Ievads

1.1. Pētījuma konteksts

Jauniešu atbalsta programmas „Dari!” un „Palēciens” paredzētas pusaudžiem un jauniešiem, kuriem ir grūtības motivācijas, sociālo prasmju, paštēla vai emocionālās noturības jomā. Programmas īsteno nevalstiskās organizācijas, un tās tiek realizētas posmos ar ierobežotu dalībnieku vietu skaitu.

1.2. Pētījuma mērķis un uzdevumi

Pētījuma mērķis ir izvērtēt, vai un kādās jomās programmās „Dari!” un „Palēciens” iesaistīto jauniešu prasmes mainās programmas laikā, un kā šīs izmaiņas uztver dažādas iesaistītās puses.

Pētījuma uzdevumi:

1. Novērtēt dalībnieku prasmju izmaiņas starp programmas sākumu un noslēgumu katrā programmas posmā.
2. Noteikt, cik lielā mērā sakrīt jauniešu, vecāku, sociālo darbinieku un skolas vērtējumi.
3. Izvērtēt, vai progress ir saistīts ar dalībnieka vecumu.
4. Izvērtēt, kā progress atšķiras atkarībā no dalībnieka sākuma līmeņa.
5. Formulēt secinājumus un ieteikumus programmu pilnveidei un turpmākai izvērtēšanai.

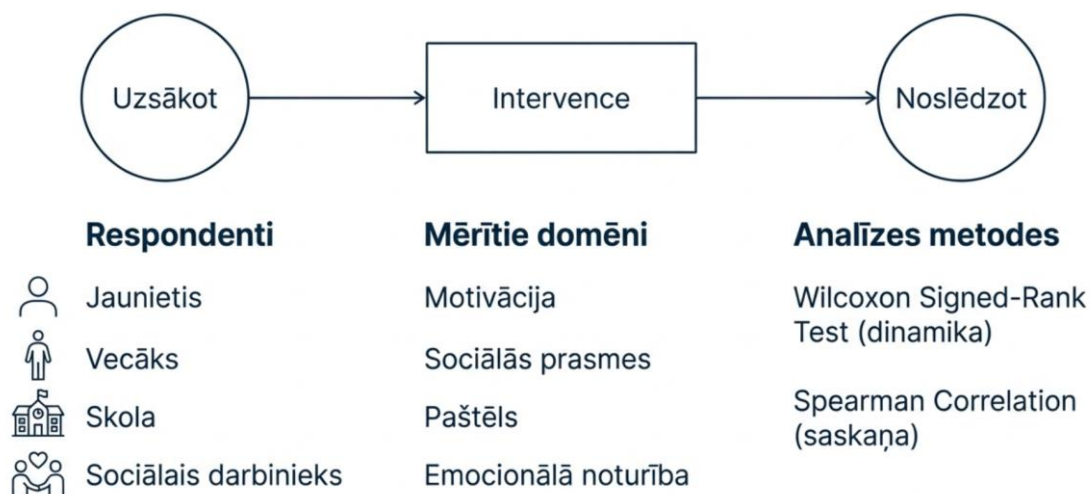
1.3. Izvērtētās programmas

Rādītājs	„Palēciens”	„Dari!”
Īstenotājs	Latvijas Samariešu apvienība	Resiliences centrs
I posms	6 mēneši, 30 vietas	8 mēneši, 30 vietas
II posms	8 mēneši, 20 vietas	6 mēneši, 20 vietas
Vērtētāji	Jaunietis, vecāks, sociālais darbinieks, skola	Jaunietis, vecāks

2. Metodoloģija

2.1. Pētījuma dizains

Pētījumā izmantots kvantitatīvs pirms–pēc (angl. pre-post) dizains bez kontroles grupas. Katra dalībnieka prasmes tika novērtētas divos laika punktos – uzsākot programmu un to noslēdzot. Starp abiem mērījumiem notika intervence jeb dalība programmā.

1. attēls. Pētījuma dizains: respondenti, mērītie domēni un analīzes metodes

2.2. Respondenti

Lai iegūtu daudzpusīgu skatījumu uz jaunieša izaugsmi, izmantota vairāku informantu pieeja. Programmā „Palēciens” katru dalībnieku vērtēja četras puses: pats jaunietis (pašvērtējums), vecāks vai likumiskais pārstāvis, sociālais darbinieks un skola (klases audzinātājs vai cits pedagogs). Programmā „Dari!” analīzē izmantoti jauniešu un vecāku vērtējumi.

2.3. Vērtēšanas instruments

Vērtēšanas instruments ietver 23 kritērijus, kas grupēti četros domēnos (1. tabula). Katru kritēriju vērtētājs novērtēja skalā no 1 līdz 10. Programmas „Dari!” instrumentā lietots arī kritērijs „Interesu noturība”.

1. tabula. Vērtēšanas domēni un kritēriji

Domēns	Kritēriji
Motivācija	Regulārs skolas apmeklējums; interese par mācību sasniegumiem; vēlme aktīvi darboties; iniciatīva, ideju ierosināšana; karjeras mērķu skaidrība; interešu noturība
Sociālās prasmes	Personiskā higiēna un pašaprūpe; noteikumu ievērošana; uzvedības atbilstība normām; prasme sadarboties komandā; prasme plānot savas darbības; prasme lūgt palīdzību un atbalstu
Paštēls	Pašvērtējums atbilst realitātei; zina savas stiprās puses un talantus; optimisms; prot izvirzīt sev adekvātas prasības; spēj uz klausīt kritiku / atzīt savas kļūdas
Emocionālā noturība	Emociju līdzsvarotība; prasme risināt konfliktus; spēja uzņemties atbildību; prasme sniegt atbalstu; prot konstruktīvi izteikt kritiku; cieņa pret pieaugušajiem; cieņa pret vienaudžiem

Piezīme: kritēriju sadalījums pa domēniem atbilst prezentētajai vērtēšanas struktūrai; atsevišķi kritēriji instrumentā var būt formulēti nedaudz atšķirīgi.

2.4. Datu analīzes metodes

Vilkoksona zīmju rangu tests (Wilcoxon signed-rank test) izmantots, lai noteiktu, vai katra kritērija vērtējumi programmas noslēgumā statistiski nozīmīgi atšķiras no sākuma vērtējumiem. Neparametrisks tests izvēlēts, jo dati ir ordināli un izlases ir nelielas. Analīze veikta atsevišķi katrai vērtētāju grupai un katram programmas posmam.

Spīrmēna rangu korelācija (ρ) izmantota trim mērķiem: (1) lai novērtētu vērtētāju savstarpējo saskaņu; (2) lai noteiktu saistību starp dalībnieka vecumu un progresu; (3) lai salīdzinātu saskaņu starp programmas posmiem.

Papildus progress (Δ = beigu vērtējums – sākuma vērtējums) salīdzināts dalībnieku grupās pēc sākuma līmeņa: zems (1–4 punkti), vidējs (5–7 punkti), augsts (8–10 punkti).

Rezultātu interpretācija. Izmaiņas uzskatītas par statistiski nozīmīgām, ja $p < 0,05$, un par tendenci, ja $0,05 \leq p < 0,10$. Korelācijas stiprums interpretēts šādi: $|\rho| < 0,30$ – vāja, $0,30$ – $0,49$ – vidēja, $0,50$ – $0,69$ – cieša, $\geq 0,70$ – ļoti cieša.

3. Programmas „Palēciens” rezultāti

3.1. Vērtētāju saskaņa

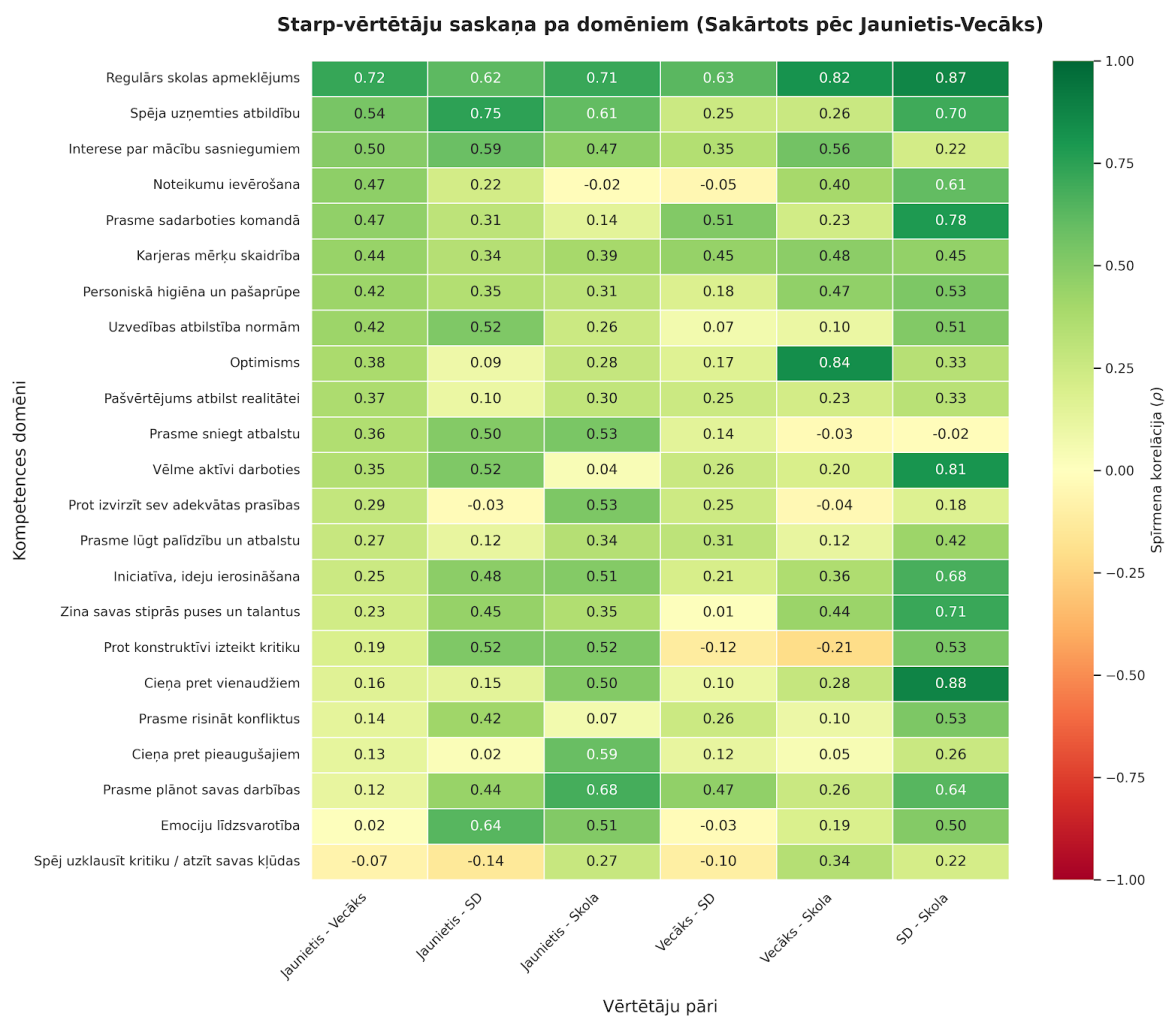
Vidējā saskaņa starp vērtētāju grupām programmā „Palēciens” ir vāja līdz vidēja ($p = 0,30$ – $0,58$). **Visaugstākā saskaņa ir starp profesionāļiem** – sociālajiem darbiniekiem un skolu ($p = 0,58$). Tas norāda, ka jaunieša uzvedība ārpus mājas vidē tiek uztverta līdzīgi. **Viszemākā saskaņa ir starp vecākiem un sociālajiem darbiniekiem** ($p = 0,30$), kas var liecināt gan par atšķirīgu jaunieša uzvedību mājās un ārpus mājām, gan par atšķirīgiem vērtēšanas kritērijiem un informācijas pieejamību.

2. tabula. Vidējā vērtētāju saskaņa (Spīrmens p), „Palēciens”

	Jaunietis	Vecāks	Soc. darbinieks
Vecāks	0,35	–	–
Soc. darbinieks	0,41	0,30	–
Skola	0,41	0,38	0,58

Kritēriju līmenī (2. attēls) saskaņa būtiski atšķiras:

- **Regulārs skolas apmeklējums** uzrāda visaugstāko un stabilāko saskaņu starp visām vērtētāju grupām ($p = 0,62$ – $0,87$). Tas ir objektīvi fiksējams rādītājs, tāpēc viedokļu atšķirības ir minimālas.
- **Cieņa pret vienaudžiem** ($p = 0,88$) un **vēlme aktīvi darboties** ($p = 0,81$) uzrāda ļoti ciešu saskaņu starp skolu un sociālajiem darbiniekiem, kas norāda uz vienprātību par jaunieša ārēji novērojamo uzvedību. Arī prasmē sadarboties komandā ($p = 0,78$), stipro pušu apzināšanās ($p = 0,71$) un spējā uzņemties atbildību ($p = 0,70$) profesionāļu saskaņa ir augsta.
- **Optimisms** ir izņēmums – ļoti cieša saskaņa ir starp vecākiem un skolu ($p = 0,84$), bet starp jauniešu un sociālo darbinieku tā ir praktiski nulle ($p = 0,09$).
- **Spēja uz klausīt kritiku / atzīt savas kļūdas** ir kritērijs ar vājāko saskaņu; vairākos vērtētāju pāros tā ir pat negatīva (jaunietis–vecāks $p = -0,07$; jaunietis–sociālais darbinieks $p = -0,14$). Līdzīgi vāja saskaņa ir prasmē konstruktīvi izteikt kritiku un emociju līdzsvarotībā starp jauniešu un vecāku ($p = 0,02$).

2. attēls. Vērtētāju saskaņa pa kritērijiem (Spīrmena ρ), „Palēciens”

3.2. Izmaiņas I posmā

I posmā statistiski nozīmīgas vai tendences līmeņa izmaiņas fiksētas 12 no 23 kritērijiem (3. tabula). Katra vērtētāju grupa izaugsmi saskata atšķirīgās jomās:

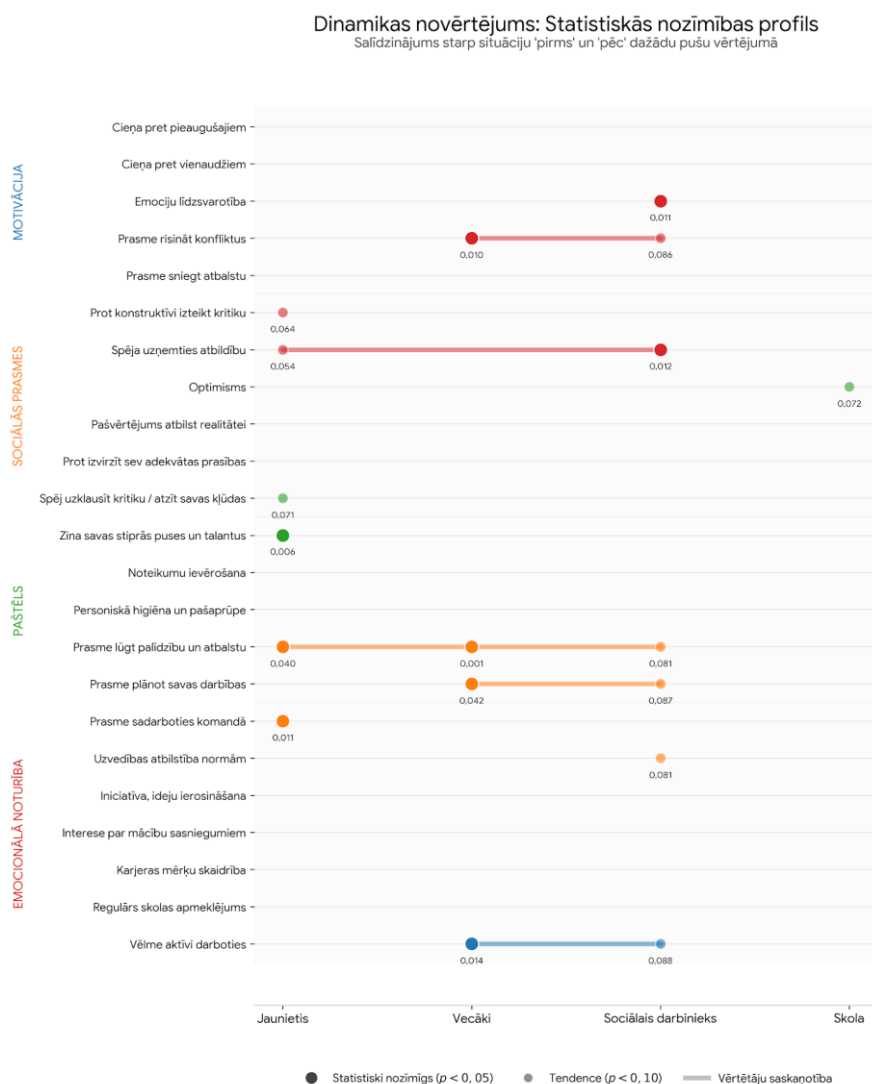
- **Jaunieši** visbūtiskāko izaugsmi izjūt pašizpratnes un sociālās mijiedarbības jomās: zina savas stiprās puses un talantus ($p = 0,006$), prasme sadarboties komandā ($p = 0,011$), prasme lūgt palīdzību un atbalstu ($p = 0,040$).
- **Vecāki** izteikti fiksē uzlabojumus praktiskajā darbībā un problēmsituāciju risināšanā: prasme lūgt palīdzību ($p = 0,001$), prasme risināt konfliktus ($p = 0,010$), vēlme aktīvi darboties ($p = 0,014$), prasme plānot savas darbības ($p = 0,042$).
- **Sociālie darbinieki** visskaidrāk saskata izaugsmi, kas saistīta ar jauniešu briedumu un emocionālo stabilizāciju: emociju līdzsvarotība ($p = 0,011$), spēja uzņemties atbildību ($p = 0,012$); vairākos citos kritērijos – tendence.
- **Skolas** vērtējumos būtiskas izmaiņas nav fiksētas; vienīgi optimismā vērojama tendence ($p = 0,072$).

Kritērijs „Prasme lūgt palīdzību un atbalstu” ir vienīgais, kurā uzlabojumu I posmā norāda trīs vērtētāju grupas.

3. tabula. Izmaiņu nozīmīgums (p vērtības), „Palēciens” I posms

Kritērijs	Jaunietis	Vecāks	Soc. darbinieks	Skola
Emociju līdzsvarotība			0,011	
Prasme risināt konfliktus		0,010	0,086	
Prot konstruktīvi izteikt kritiku	0,064			
Spēja uzņemties atbildību	0,054		0,012	
Optimisms				0,072
Spēj uz klausīt kritiku / atzīt kļūdas	0,071			
Zina savas stiprās puses un talantus	0,006			
Prasme lūgt palīdzību un atbalstu	0,040	0,001	0,081	
Prasme plānot savas darbības		0,042	0,087	
Prasme sadarboties komandā	0,011			
Uzvedības atbilstība normām			0,081	
Vēlme aktīvi darboties		0,014	0,088	

Zaļš – statistiski nozīmīgs uzlabojums ($p < 0,05$); dzeltens – tendence ($p < 0,10$). Tukša šūna – izmaiņas nav nozīmīgas. Tabulā iekļauti tikai kritēriji, kuros vismaz viena grupa uzrāda nozīmīgu izmaiņu vai tendenci.

3. attēls. Nozīmīgās izmaiņas pa vērtētāju grupām, „Palēciens” I posms

3.3. Izmaiņas II posmā

II posmā pozitīvā dinamika ir ievērojami plašāka nekā I posmā – nozīmīgas izmaiņas vai tendences fiksētas 20 no 23 kritērijiem (4. tabula). **Jaunieši atzīmē būtisku uzlabojumu gandrīz visos parametros** – statistiski nozīmīgu 14 kritērijos, īpaši spējā uzņemties atbildību ($p = 0,006$), stipro pušu apzināšanā ($p = 0,003$), iniciatīvā ($p = 0,005$) un optimismā ($p = 0,007$).

Salīdzinājumā ar I posmu **būtiski pieaug jauniešu un vecāku vērtējumu sakritība** – abas grupas vienlaikus fiksē nozīmīgu uzlabojumu 9 kritērijos (piemēram, emociju līdzsvarotība, prasme plānot savas darbības, prasme risināt konfliktus, prasme sniegt atbalstu, prasme lūgt palīdzību, uzvedības atbilstība normām, iniciatīva, interese par mācību sasniegumiem, karjeras mērķu skaidrība).

Visplašāk apstiprinātais uzlabojums ir **emociju līdzsvarotībā** – to nozīmīgi fiksē jaunieši, vecāki un sociālie darbinieki, bet skola kā tendenci. Arī **prasmē plānot savas darbības** uzlabojumu

nozīmīgi apliecina trīs vērtētāju grupas. Skolas vērtējumos arī II posmā nozīmīgas izmaiņas nav, taču tendences parādās četros kritērijos.

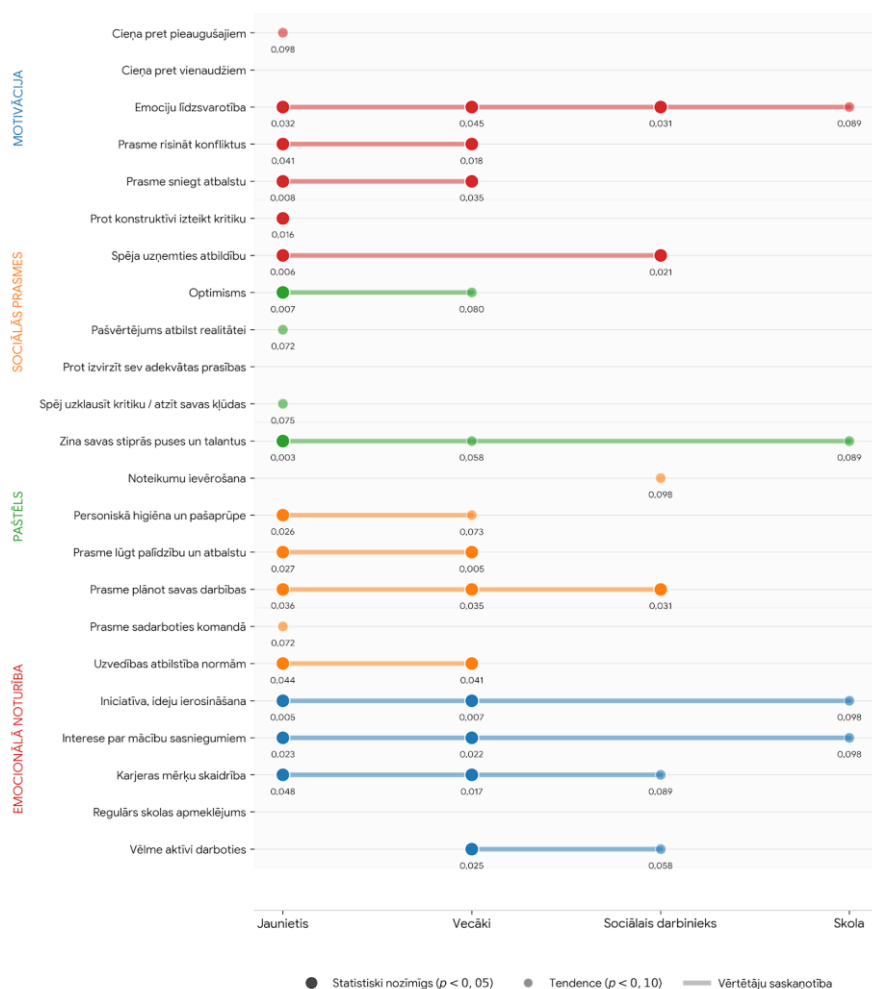
4. tabula. Izmaiņu nozīmīgums (p vērtības), „Palēciens” II posms

Kritērijs	Jaunietis	Vecāks	Soc. darbinieks	Skola
Cieņa pret pieaugušajiem	0,098			
Emociju līdzsvarotība	0,032	0,045	0,031	0,089
Prasme risināt konfliktus	0,041	0,018		
Prasme sniegt atbalstu	0,008	0,035		
Prot konstruktīvi izteikt kritiku	0,016			
Spēja uzņemties atbildību	0,006		0,021	
Optimisms	0,007	0,080		
Pašvērtējums atbilst realitātei	0,072			
Spēj uz klausīt kritiku / atzīt kļūdas	0,075			
Zina savas stiprās puses un talantus	0,003	0,068		0,089
Noteikumu ievērošana			0,098	
Personiskā higiēna un pašaprūpe	0,026	0,073		
Prasme lūgt palīdzību un atbalstu	0,027	0,005		
Prasme plānot savas darbības	0,036	0,035	0,031	
Prasme sadarboties komandā	0,072			
Uzvedības atbilstība normām	0,044	0,041		
Iniciatīva, ideju ierosināšana	0,005	0,007		0,098
Interese par mācību sasniegumiem	0,023	0,022		0,098
Karjeras mērķu skaidrība	0,048	0,017	0,089	
Vēlme aktīvi darboties		0,025	0,058	

Zaļš – statistiski nozīmīgs uzlabojums ($p < 0,05$); dzeltens – tendence ($p < 0,10$). Tukša šūna – izmaiņas nav nozīmīgas.

Dinamikas novērtējums: Statistiskās nozīmības profils (2. posms)

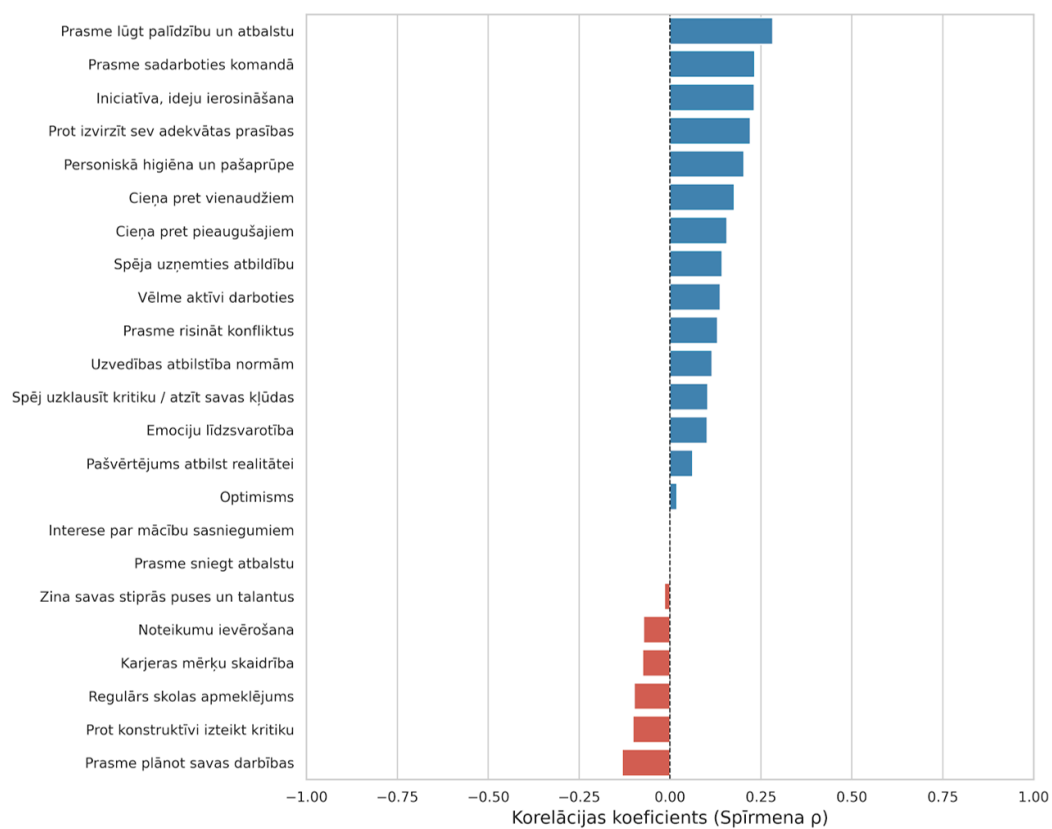
Salīdzinājums starp situāciju 'pirms' un 'pēc' dažādu pušu vērtējumā

4. attēls. Nozīmīgās izmaiņas pa vērtētāju grupām, „Palēciens” II posms

3.4. Saistība starp vecumu un progresu

Korelācijas starp jaunieša vecumu un progresu programmā „Palēciens” ir vājas (p robežās no aptuveni $-0,13$ līdz $+0,28$) un lielākoties statistiski nenoizīmīgas. Nedaudz straujāk vecākiem jauniešiem aug prasme lūgt palīdzību, sadarboties komandā un iniciatīva, jaunākiem – prasme plānot savas darbības un konstruktīvi izteikt kritiku, tomēr šīs atšķirības ir nelielas. **Vecums nav noteicošais faktors dalībnieku progresam.**

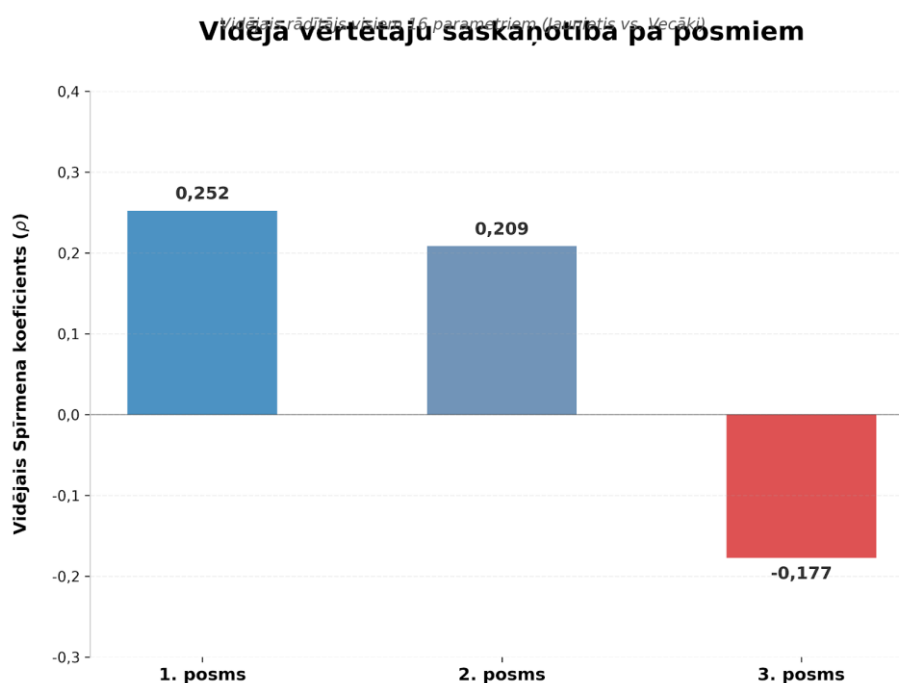
5. attēls. Korelācija starp vecumu un progresu „Palēciens” (zils – straujāks progress vecākiem jauniešiem, sarkans – jaunākiem)

4. Programmas „Dari!” rezultāti

4.1. Vērtētāju saskaņa

Programmā „Dari!” vidējā jauniešu un vecāku vērtējumu saskaņa ir vāja: I posmā $\rho = 0,252$, II posmā $\rho = 0,209$, bet datus atspoguļotajā 3. posmā tā ir negatīva ($\rho = -0,177$). Atsevišķos kritērijos saskaņa tomēr ir vidēja vai cieša – piemēram, regulārs skolas apmeklējums I posmā ($\rho = 0,72$), uzvedības atbilstība normām ($\rho = 0,55$) un personiskā higiēna ($\rho = 0,54$) I posmā, noteikumu ievērošana II posmā ($\rho = 0,62$).

3. posmā vairākos paštēla un motivācijas kritērijos saskaņa ir izteikti negatīva – zina savas stiprās puses un talantus ($\rho = -0,81$), interese par mācību sasniegumiem ($\rho = -0,76$), iniciatīva ($\rho = -0,63$). Tas nozīmē, ka jaunieši un vecāki šos aspektus vērtē pretēji.

6. attēls. Vidējā jauniešu un vecāku vērtējumu saskaņa pa posmiem, „Dari!”

Vērtētāju saskaņotības analīze pa posmiem (Inter-rater Agreement)

7. attēls. Jauniešu un vecāku vērtējumu saskaņa pa kritērijiem un posmiem, „Dari!”

4.2. Izmaiņas I posmā

I posmā nozīmīgas izmaiņas fiksētas četros kritērijos, un katrs no tiem nozīmīgs tikai vienai vērtētāju grupai (5. tabula):

- **Jaunieši** atzīmē būtisku uzlabojumu regulārā skolas apmeklējumā ($p = 0,039$) un prasmē lūgt palīdzību un atbalstu ($p = 0,033$); pozitīva tendence – pieaugošs optimisms ($p = 0,084$).
- **Vecāki** atzīmē būtisku uzlabojumu karjeras mērķu skaidrībā ($p = 0,032$) un prasmē sadarboties komandā ($p = 0,004$); robežnozīmīgs uzlabojums – personiskā higiēna un pašaprūpe ($p = 0,050$).

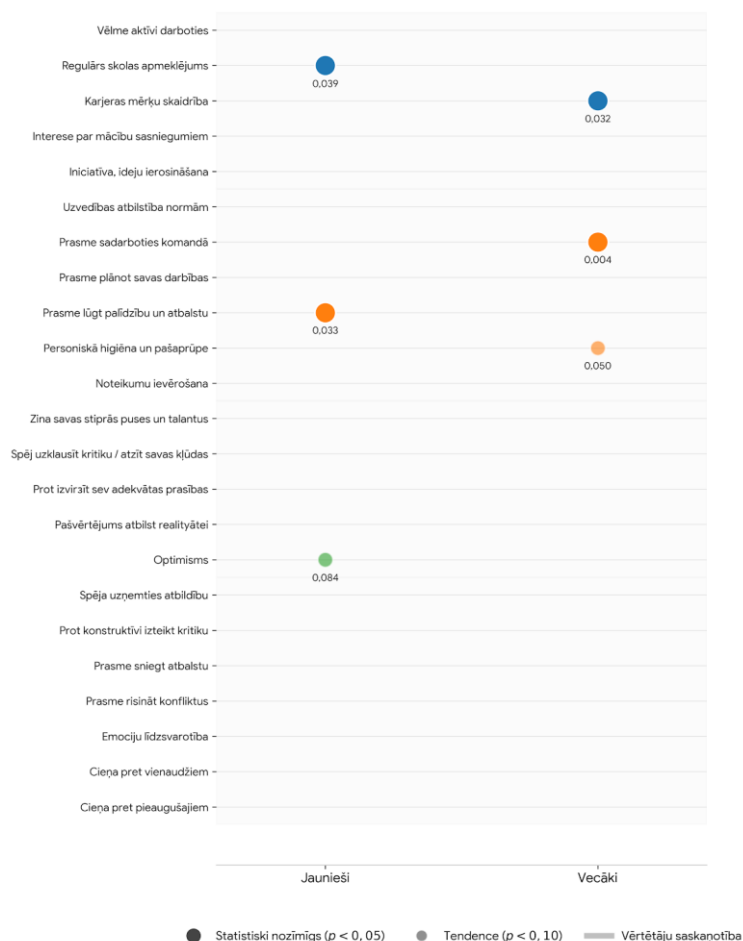
5. tabula. Izmaiņu nozīmīgums (p vērtības), „Dari!” I posms

Kritērijs	Jaunietis	Vecāks
Regulārs skolas apmeklējums	0,039	
Karjeras mērķu skaidrība		0,032
Prasme sadarboties komandā		0,004
Prasme lūgt palīdzību un atbalstu	0,033	
Personiskā higiēna un pašaprūpe		0,050
Optimisms	0,084	

Zaļš – $p < 0,05$; dzeltens – $p < 0,10$. Vērtība $p = 0,050$ atrodas uz nozīmīguma robežas un interpretēta kā tendence.

Dinamikas novērtējums: Statistiskās nozīmības profils (I posms)

Salīdzinājums starp situāciju 'pirms' un 'pēc'

8. attēls. Nozīmīgās izmaiņas pa vērtētāju grupām, „Dari!” I posms

4.3. Izmaiņas II posmā

II posmā pozitīvās izmaiņas atkal ir koncentrētas dažos kritērijos (6. tabula):

- **Vecāki** atzīmē būtisku uzlabojumu emociju līdzsvarotībā ($p = 0,037$) un prasmē sadarboties komandā ($p = 0,013$); tendence – iniciatīva, ideju ierosināšana ($p = 0,055$) un spēja uzņemties atbildību ($p = 0,098$).
- **Jaunieši** atzīmē būtisku uzlabojumu prasmē lūgt palīdzību un atbalstu ($p = 0,034$); tendence – personiskā higiēna un pašaprūpe ($p = 0,057$) un optimisms ($p = 0,095$).

Abos posmos atkārtojas divi rezultāti: jaunieši fiksē uzlabojumu **prasmē lūgt palīdzību**, bet vecāki – **prasmē sadarboties komandā**. Tas ļauj šos ieguvumus uzskatīt par programmas „Dari!” stabilākajiem rezultātiem.

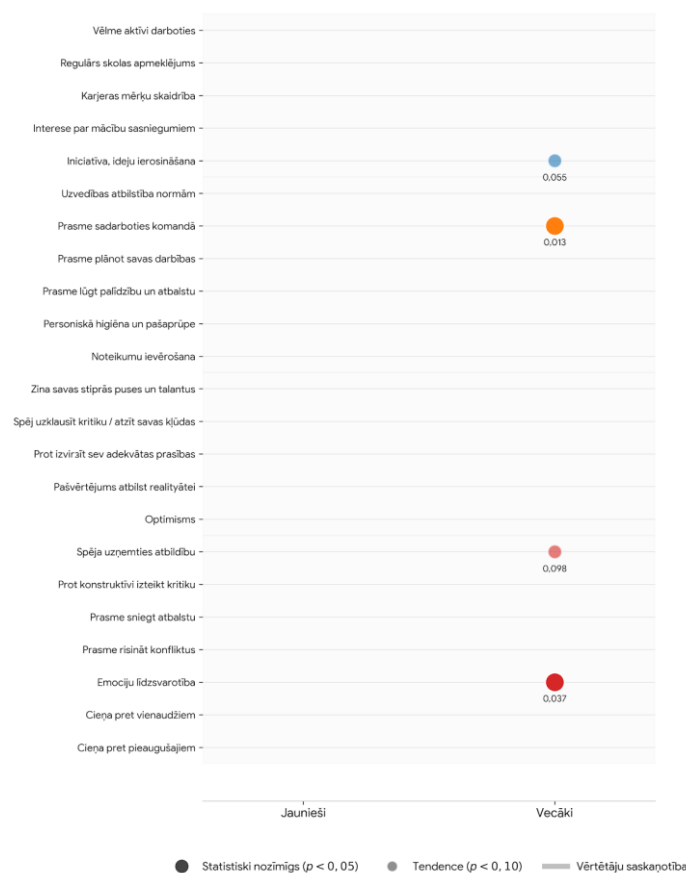
6. tabula. Izmaiņu nozīmīgums (p vērtības), „Dari!” II posms

Kritērijs	Jaunietis	Vecāks
Iniciatīva, ideju ierosināšana		0,055
Prasme sadarboties komandā		0,013
Spēja uzņemties atbildību		0,098
Emociju līdzsvarotība		0,037
Prasme lūgt palīdzību un atbalstu	0,034	
Personiskā higiēna un pašaprūpe	0,057	
Optimisms	0,095	

Zaļš – $p < 0,05$; dzeltens – $p < 0,10$. Jauniešu un vecāku rezultāti II posmam prezentēti atsevišķos attēlos.

Dinamikas novērtējums: Statistiskās nozīmības profils (II posms)

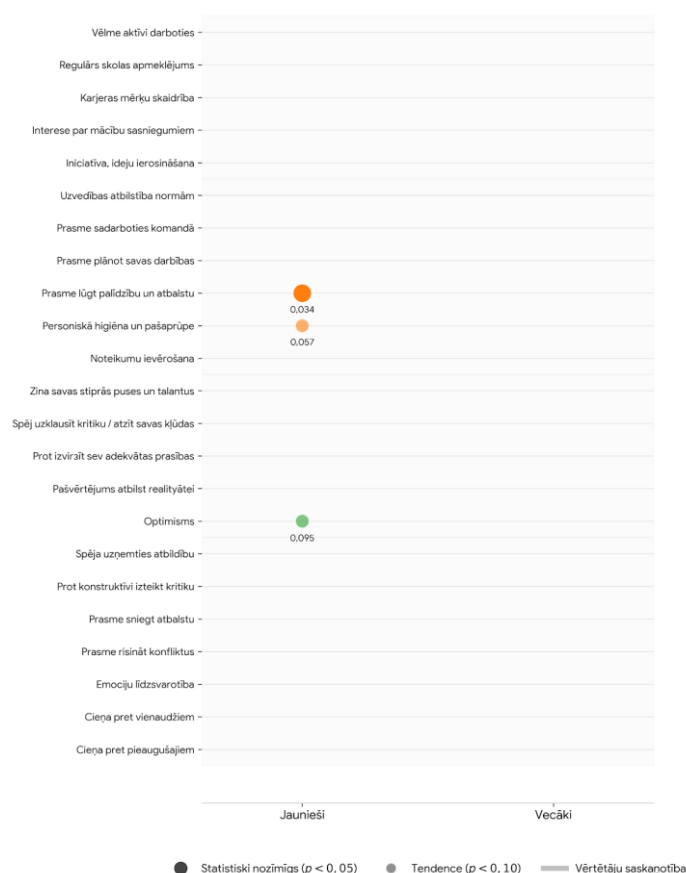
Salīdzinājums starp situāciju 'pirms' un 'pēc'

9. attēls. Nozīmīgās izmaiņas vecāku vērtējumā „Dari!” II posms

Dinamikas novērtējums: Statistiskās nozīmības profils (III posms)

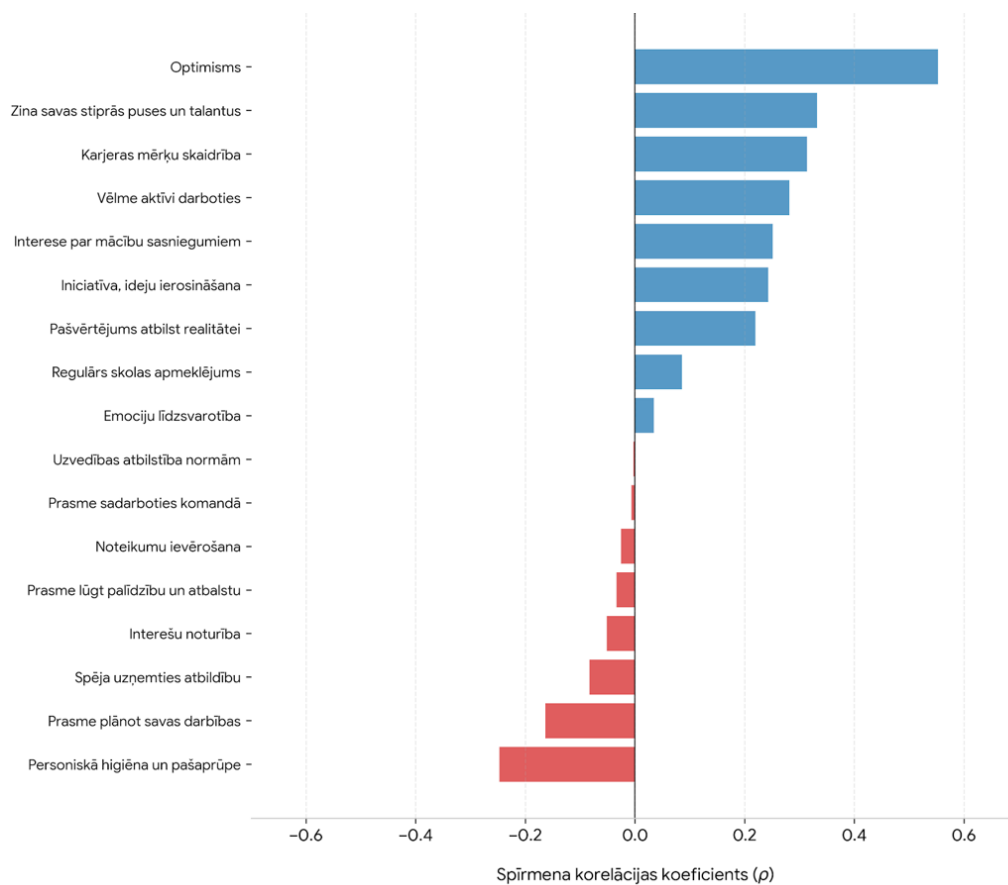
Salīdzinājums starp situāciju 'pirms' un 'pēc'

10. attēls. Nozīmīgās izmaiņas jauniešu vērtējumā, „Dari!” II posms

4.4. Saistība starp vecumu un progresu

Arī programmā „Dari!” lielākā daļa korelāciju starp vecumu un progresu ir vājas un statistiski nenozīmīgas. Tomēr šeit korelācijas ir izteiktākas nekā programmā „Palēciens”: **optimisma pieaugums ir cieši saistīts ar vecumu** ($\rho \approx 0,55$) – vecākiem jauniešiem tas aug straujāk. Vidēja pozitīva saistība ir arī stipro pušu apzināšanā ($\rho \approx 0,33$) un karjeras mērķu skaidrībā ($\rho \approx 0,31$), bet jaunākiem jauniešiem straujāk uzlabojas personiskā higiēna un pašaprūpe ($\rho \approx -0,25$).

11. attēls. Korelācija starp vecumu un progresu „Dari!” (zils – straujāks progress vecākiem jauniešiem, sarkans – jaunākiem)

5. Progress atkarībā no sākuma līmeņa

Dalībnieku progress būtiski atšķiras atkarībā no sākuma vērtējuma (7. tabula). **Jaunieši, kuri programmu uzsāka ar zemākajiem rādītājiem (1–4 punkti), uzrāda visstraujāko progresu visos domēnos** – visvairāk emocionālajā noturībā un sociālajās prasmēs, kur vidējais pieaugums pārsniedz 3 punktus desmit punktu skalā.

Dalībniekiem ar vidēju sākuma līmeni (5–7 punkti) progress ir mērens, bet dalībniekiem ar augstu sākuma līmeni (8–10 punkti) motivācijā, paštēlā un emocionālajā noturībā novērojams neliels kritums. To var skaidrot ar vairākiem faktoriem: (1) **griestu efektu** – augsti sākuma vērtējumi atstāj maz vietas pieaugumam; (2) **regresiju uz vidējo** – ekstrēmas sākuma vērtības atkārtotā mērījumā statistiski tiecas tuvāk vidējam; (3) iespējamu **reālistiskāka pašvērtējuma veidošanos** – programmas gaitā jaunieši var iemācīties sevi vērtēt kritiskāk.

7. tabula. Vidējais progress (Δ , punkti) pēc sākuma līmeņa

Domēns	Zems (1–4)	Vidējs (5–7)	Augsts (8–10)
Motivācija	$\approx +1,4$	$\approx +0,1$	$\approx -0,9$
Sociālās prasmes	$\approx +3,1$	$\approx +0,2$	$\approx +0,2$
Paštēls	$\approx +2,2$	$\approx +0,5$	$\approx -0,4$
Emocionālā noturība	$\approx +3,2$	$\approx +0,7$	$\approx -1,0$

6. Rezultātu apkopojums un diskusija

6.1. Programmu salīdzinājums

Aspekts	„Palēciens”	„Dari!”
Pozitīvās dinamikas plašums	Plaša; II posmā gandrīz visos kritērijos	Šaura; 2–4 kritēriji posmā
Dažādu vērtētāju apstiprinājums	Bieži (līdz 3–4 grupām vienā kritērijā)	Nav – katru izmaiņu fiksē viena grupa
Stabilākie ieguvumi	Emociju līdzsvarotība, prasme plānot, lūgt palīdzību, atbildība	Prasme lūgt palīdzību (jaunieši), sadarbība komandā (vecāki)
Jaunieša–vecāka saskaņa	Vāja–vidēja ($p = 0,35$); II posmā pieaug	Vāja ($p = 0,21–0,25$), 3. posmā negatīva
Saistība ar vecumu	Praktiski nav	Lielākoties nav; izņēmums – optimisms

Programmā „Palēciens” novērotās izmaiņas ir plašākas un tās biežāk apstiprina vairāki neatkarīgi vērtētāji, kas palielina rezultātu ticamību. Jāņem vērā, ka „Palēciens” izvērtējumā bija četras vērtētāju grupas, tādēļ tajā bija arī vairāk iespēju fiksēt nozīmīgas izmaiņas. Tāpat abu programmu dalībnieku skaits un sākuma raksturojums var atšķirties, tāpēc tiešs efektivitātes salīdzinājums nav korekts bez papildu analīzes.

6.2. Vērtētāju perspektīvas

Visaugstākā vērtētāju saskaņa ir ārēji novērojamās un konkrētās darbībās (skolas apmeklējums, cieņa pret vienaudžiem, aktīva darbošanās), bet vislielākās atšķirības rodas kognitīvās un emocionālās pašrefleksijas jomās (spēja uz klausīt kritiku, konstruktīvi izteikt kritiku, emociju līdzsvarotība), kur jauniešu pašvērtējums bieži atšķiras no pieaugušo novērojumiem.

Katra vērtētāju grupa izaugsmi redz no sava skatpunkta: paši jaunieši izjūt lielāku izpratni par saviem talantiem un sadarbību, vecāki pamana konfliktu mazināšanos un praktisko prasmju uzlabošanos, bet sociālie darbinieki – fundamentālāku atbildības un emociju līdzsvarotības izaugsmi. Skolas vērtējumos izmaiņas fiksētas vismazāk, iespējams, tāpēc, ka pārmaiņas skolas vidē izpaužas lēnāk vai pedagogiem ir mazāk informācijas par jaunieša individuālo attīstību.

Šīs atšķirības nav jāuztver kā datu trūkums – tās apliecina vairāku informantu pieejas vērtību, jo sniedz pilnīgāku ainu par jaunieša funkcionēšanu dažādās vidēs.

6.3. Universālais ieguvums – prasme lūgt palīdzību

Prasme lūgt palīdzību un atbalstu ir vienīgais kritērijs, kurā uzlabojums fiksēts abās programmās un vairākos posmos, un to apstiprina gan jaunieši, gan vecāki, bet sociālie

darbinieki – kā tendenci. No prevencijas perspektīvas tas ir būtisks rezultāts, jo spēja meklēt atbalstu ir viens no nozīmīgākajiem aizsargfaktoriem jauniešiem riska situācijās un pamats turpmākai sadarbībai ar atbalsta sistēmu.

7. Secinājumi

1. Abās programmās dalībnieku prasmes programmas laikā uzlabojas, un uzlabojumus fiksē ne tikai paši jaunieši, bet arī vecāki un profesionāļi.
2. Programmā „Palēciens” pozitīvā dinamika ir plaša un to apstiprina vairākas vērtētāju grupas; īpaši izteikta tā ir II posmā, kad arī pieaug jauniešu un vecāku vērtējumu sakritība.
3. Programmā „Dari!” pozitīvās izmaiņas ir koncentrētas šaurākā kritēriju lokā; stabilākie ieguvumi ir prasme lūgt palīdzību un sadarbība komandā.
4. Prasme lūgt palīdzību un atbalstu ir visuniversālākais programmu ieguvums.
5. Vērtētāji visvairāk vienojas par ārēji novērojamu uzvedību un visvairāk atšķiras pašrefleksijas un emocionālās jomas vērtējumos.
6. Visstraujākais progress vērojams jauniešiem ar zemāko sākuma līmeni, kas apliecina programmu atbilstību jauniešiem ar izteiktu prasmju deficītu.
7. Dalībnieku vecums būtiski neietekmē progresu; galvenais dalības kritērijs var būt prasmju deficīts, nevis vecums.

8. Ieteikumi

Programmu īstenošanai

- Saglabāt un stiprināt programmu elementus, kas veicina prasmi lūgt palīdzību un sadarboties – tie ir apliecinājuši stabilāko rezultātu.
- Prioritāri iesaistīt jauniešus ar zemu sākuma līmeni; jauniešiem ar augstu sākuma vērtējumu izvērtēt, vai programma ir viņiem atbilstošākais atbalsta veids, vai nepieciešams diferencēts saturs.
- Programmā „Dari!” pastiprināt darbu emocionālās noturības un paštēla jomā, kā arī stiprināt sadarbību ar vecākiem, lai mazinātu jauniešu un vecāku vērtējumu atšķirības.
- Programmas saturā mērķtiecīgi attīstīt spēju uz klausīt kritiku un atzīt kļūdas, kur vērtētāju skatījumi atšķiras visvairāk.
- Stiprināt skolas iesaisti programmas darbā, lai pozitīvās pārmaiņas tiktu pārnestas arī uz skolas vidi.

Turpmākai izvērtēšanai

- Nodrošināt vienotu vērtētāju kopu abās programmās (arī sociālo darbinieku un skolas vērtējumus programmā „Dari!”).
- Ziņot izlases apjomu, atbirumu un efekta lielumus (piem., $r = Z/\sqrt{N}$) katram testam; piemērot korekciju vairākkārtējām salīdzināšanām.
- Veikt atkārtotu mērījumu 6–12 mēnešus pēc programmas noslēguma, lai novērtētu rezultātu noturību.

- Ja iespējams, izmantot salīdzinājuma grupu (piemēram, jaunieši gaidīšanas rindā), lai precīzāk noteiktu programmas ietekmi.
- Papildināt kvantitatīvos datus ar kvalitatīvām intervijām vai fokusgrupām ar jauniešiem, vecākiem un speciālistiem, lai izprastu, kas tieši programmā rada pārmaiņas.